

KINOFOTOFONO HUJJATLARNI SAQLASHNING TARIXIY VA ZAMONAVIY USULLARI

Sobitova Gulchehra Akmal qizi

*Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy
rassomlik va dizayn instituti o'qituvchisi*

✉ E-mail: [gulchehrasobitova14@gmail.com]

Аннотация

Maqolada kinofotofono hujjatlarning tarixiy manba sifatidagi ahamiyati, ularni saqlashning an'anaviy va zamonaviy usullari tahlil qilingan. Audiovizual hujjatlarning fizik holatini saqlash, konservatsiya va restavratsiya qilish masalalari yoritilgan. Shuningdek, raqamlashtirish jarayonining muzei va arxiv fondlaridagi ahamiyati hamda zamonaviy axborot texnologiyalarining ushbu yo'nalishdagi o'rni ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: kinofotofono hujjatlar, audiovizual meros, muzeyshunoslik, arxivshunoslik, konservatsiya, restavratsiya, raqamlashtirish, fondlarni saqlash.

Аннотация

В статье анализируются исторические и современные методы хранения кинофотофонодокументов как важной части культурного наследия. Освещаются вопросы консервации, реставрации и цифровизации аудиовизуальных документов. Рассматривается роль современных информационных технологий в обеспечении сохранности музейных и архивных фондов.

Ключевые слова: кинофотофонодокументы, аудиовизуальное наследие, музееведение, архивоведение, консервация, реставрация, цифровизация, хранение фондов.

Abstract

The article examines historical and modern methods of preserving film, photo and audio documents as an important part of cultural heritage. Issues related to conservation, restoration and digitization of audiovisual materials are discussed. The role of modern information technologies in ensuring the preservation of museum and archival collections is also analyzed.

Keywords: film, photo and audio documents, audiovisual heritage, museology, archival studies, conservation, restoration, digitization, collection preservation.

Kirish

Jamiyat taraqqiyoti davomida yaratilgan tarixiy manbalar orasida kinofotofono hujjatlar alohida o'rin egallaydi. Ular muayyan davrning siyosiy, madaniy va ijtimoiy hayotini aks ettiruvchi muhim axborot manbasi hisoblanadi. XX asrdan boshlab kino,

fotografiya va ovoz yozish texnologiyalarining rivojlanishi natijasida katta hajmdagi audiovizual hujjatlar shakllandi. Mazkur hujjatlarni saqlash va ulardan samarali foydalanish bugungi kunda muzeylar, arxivlar va axborot markazlari oldida turgan muhim vazifalardan biridir.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot davomida tarixiy-qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, ilmiy adabiyotlarni o'rganish hamda muzey va arxiv amaliyotini tahlil qilish usullaridan foydalanildi. Shuningdek, audiovizual hujjatlarni saqlash bo'yicha xalqaro tajriba ham o'rganildi.

Asosiy qism

Kinofotofono hujjatlar o'zining moddiy tashuvchisiga ko'ra qog'oz hujjatlardan farq qiladi. Ularning tarkibiga kinoplyonkalar, fotografik negativ va pozitivlar, magnit lentalar, gramplastinkalar, videokassetalar hamda zamonaviy raqamli yozuvlar kiradi. Ushbu hujjatlar tashqi muhit ta'siriga sezgir bo'lib, noto'g'ri saqlash natijasida tez yemirilishi mumkin.

Tarixan kinofotofono hujjatlarni saqlash uchun maxsus omborxonalar tashkil etilgan. Kinoplyonkalarni saqlashda harorat va namlikning barqaror bo'lishiga katta e'tibor qaratilgan. Ayniqsa nitrotsellyuloza asosidagi plyonkalar yuqori darajada yonuvchan bo'lgani sababli ular uchun alohida saqlash sharoitlari yaratilgan. Fotografik materiallar esa yorug'lik va namlikdan himoyalangan maxsus konteynerlarda saqlangan.

XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab konservatsiya va restavratsiya usullari takomillashdi. Shikastlangan plyonkalarni tiklash, fotohujjatlarni kimyoviy ishlov berish hamda ovoz yozuvlarini maxsus uskunalarda yordamida qayta ishlash amaliyoti keng qo'llanila boshladi.

Bugungi kunda kinofotofono hujjatlarni saqlashning eng samarali usullaridan biri raqamlashtirish hisoblanadi. Raqamlashtirish jarayonida analog shakldagi materiallar elektron formatga o'tkaziladi. Bu esa hujjatlarning asl nusxasidan foydalanish zaruratini kamaytiradi hamda ularning uzoq muddat saqlanishini ta'minlaydi.

Raqamli texnologiyalar muzey va arxivlar faoliyatida yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Elektron kataloglar, ma'lumotlar bazalari va raqamli repozitoriyalar fond materiallarini tezkor qidirish va ulardan foydalanish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, bulutli texnologiyalar asosida zaxira nusxalarni yaratish ma'lumotlarning yo'qolish xavfini kamaytiradi.

So'nggi yillarda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali eski foto va videotasvirlarni restavratsiya qilish, tasvir sifatini yaxshilash hamda audiomateriallardagi shovqinlarni kamaytirish imkoniyatlari kengaydi. Biroq raqamli ma'lumotlarni saqlash ham doimiy nazoratni talab qiladi. Fayl formatlarining eskirishi,

texnik nosozliklar va kiberxavfsizlik bilan bog‘liq muammolar yangi yondashuvlarni ishlab chiqishni taqozo etmoqda.

Muzey amaliyotida kinofotofono hujjatlar ekspozitsiyalarni boyitish va tarixiy voqealarni jonli namoyish etishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Multimedia texnologiyalari yordamida tashrif buyuruvchilarga tarixiy jarayonlarni yanada aniqroq tasavvur qilish imkoniyati yaratilmoqda.

Xulosa

Kinofotofono hujjatlar milliy va jahon madaniy merosining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ularni saqlashning tarixiy tajribasi va zamonaviy texnologiyalar uyg‘unligi audiovizual manbalarning uzoq muddatli muhofazasini ta‘minlashga xizmat qilmoqda. Raqamlashtirish, konservatsiya, restavratsiya va elektron fondlarni shakllantirish bugungi kunda ushbu yo‘nalishning ustuvor vazifalaridan biridir. Kelgusida xalqaro standartlar asosida innovatsion texnologiyalarni joriy etish kinofotofono hujjatlarning ilmiy va madaniy ahamiyatini yanada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining "Arxiv ishi to‘g‘risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2010.
2. Edmondson R. *Audiovisual Archiving: Philosophy and Principles*. – Paris: UNESCO, 2016.
3. Ritzenthaler M. *Preserving Archives and Manuscripts*. – Chicago: Society of American Archivists, 2019.
4. Conway P. *Preservation in the Digital World*. – Washington, 2020.
5. Milliy arxiv fondi hujjatlarini saqlash va ulardan foydalanish bo‘yicha me‘yoriy hujjatlar. – Toshkent, 2023.
6. UNESCO. *Memory of the World Programme: Preservation Guidelines*. – Paris, 2021.